

**Şimdi ve Burada Kurulan
ANARŞİ, PREFİGÜRATİF
POLİTİKA
Direniş ve Tahayyül Üzerine**

**Derleyen
Güney Çeğin - İsmail Tufan Yılmaz**

Bu kitabın yayın hakkı PHOENIX YAYINEVİ'ne aittir. Yayınevinin ve yayıncısının yazılı izni alınmaksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopyalanamaz, çoğaltılamaz ve yayınlanamaz.

Şimdi ve Burada Kurulan ANARŞİ, PREFİGÜRATİF POLİTİKA Direniş ve Tahayyül Üzerine

Yayın Yönetmeni: Gülşen Demirci

Derleyen: Güney Çeğin

Editör: İsmail Tufan Yılmaz

Çeviren: Güney Çeğin, İsmail Tufan Yılmaz

Grafik Tasarım: İrem Nur Acar

©Phoenix Yayınevi Tüm Hakları Saklıdır.

Kasım 2025, Ankara

ISBN No: 978-605-7789-73-0

Phoenix Yayınevi-Ünal Sevindik

Yayıncı Sertifika No: 11003

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay-Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

Baskı: Vadi Grafik Ltd. Şti.

İvedik Organize Sanayi 1420. Cd. No: 58

Ostim Yenimahalle/Ankara

Sertifika No: 47479

Dağıtım:

Siyasal Kitabevi

Şehit Adem Yavuz Sok. Hitit Apt. 14/1

Kızılay/Ankara

Tel: 0(312) 419 97 81 pbx

Faks: 0(312) 419 16 11

e-posta: info@siyasalkitap.com

<http://www.siyasalkitap.com>

**Şimdi ve Burada Kurulan
ANARŞİ, PREFİGÜRATİF
POLİTİKA
Direniş ve Tahayyül Üzerine**

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	7
---------------------	----------

Prefigüratif Politikalar.....	21
Guilherme Moreira Fians	

Prefigüratif Politika ve Toplumsal Hareketler Stratejisi:	
Toplumsal Hareketlerin Yeniden Üretimi, Mobilizasyonu ve Koordinasyonunda	
Prefigürasyonun Rolü	45
Luke Yates	

Araçlarla Mücadele: Yirmi Birinci Yüzyılda Prefigürasyon ve Radikal Politika	75
Mathijs van de Sande	

İnşacılık ve Radikal Politikanın Şimdişini Geleceğe Yazmak	99
Thomas Nail	

Ne Tümüyle Yok Ne de Henüz Var: Prefigüratif Politikada Şimdi ve Gelecek..	121
Dan Swain	

Prefigüratif Politika: Etik Bir Pratik ile Kaybolmuş Bir Vaat Arasında	147
Uri Gordon	

**Özgürleştirici Bir Kuram ve Praksis Olarak Anarşizm: Eleştirel Marksist
Araştırma İçin Çıkarımlar 175**
Angela Wigger

**Prefigürasyon Yoluyla Toplumsal Dönüşüm? Alternatif Altyapıları Prefigüre
Etmeye Multi-Politik Bir Yaklaşım 203**
Simone Schiller, Merkens

Prefigüratif Politika Olarak Karşılıklı Yardımlaşma — Anarşizmin Ötesinde 237
Robin Skyer, Silke Roth, Elizabeth Reed

**Tahrir Meydanı'nın Prefigüratif Politikası – 2011 Devrimlerine Dair Alternatif
Bir Perspektif 263**
Mathijs van de Sande

**Prefigürasyonu Yeniden Düşünmek: Toplumsal Hareketlerde Alternatifler,
Mikropolitikalar ve Hedefler 287**
Luke Yates

TAKDİM

“Prefigürasyon” terimi, Latince praefigurare fiilinden türetilmiştir; prae (önceden) ve figurare (tasvir etmek, biçimlendirmek) sözcüklerinin birleşiminden oluşur. Sözcük, gelecekte ortaya çıkacak olanın önceden temsil edilmesi ya da biçimlendirilmesi anlamına gelir. Kavram, çağdaş siyasal bağlamda ilk kez Amerikalı düşünür Carl Boggs tarafından 1977’de, işçi denetimi stratejileri üzerine yazdığı bir makalede kullanılır. Boggs, özgürleştirici bir geleceğin yalnızca bir hedef olarak değil, bugünden kurulacak demokratik ve kolektif yapılar içinde yaşama geçirilmesi gerektiğini vurgulamıştır.

Prefigüratif politikanın izleri, -doğrudan eylem ile birlikte- aslında daha erken toplumsal deneyimler ve tartışmalarda görülebilir: Paris Komünü’nün geri çağrılabilir temsil anlayışı, anarşist sendikalizmin federatif örgütlenme tahayyülleri, Kropotkin’in karşılıklı yardımlaşmayı doğa ve toplumun kurucu ilkesi olarak kavrayışı, Bakunin’in kendiliğinden örgütlenen özgür birliklere verdiği merkezi önem, Landauer’in toplumsal ilişkilerin dönüşümünü devrimin kurucu unsuru biçiminde telakki edişi, işçi kooperatiflerinin ve dayanışma ağlarının erken tecrübeleri, köylü toplulukların müşterek temelli örgütlenmeleri, feminist kolektiflerin bakım emeğini siyasallaştıran pratikleri ve sömürge karşıtı hareketlerin yatay örgütlenme biçimleri... Bu deneyimlerin kesişiminde ortak olan, toplumsal dönüşümün otoriter yapılardan değil, aşağıdan örgütlenen özyönetimci pratiklerden filizlenmesi gerektiği yönündeki erken sezgidir. Ancak yirminci yüzyılın ortalarında bu sezgi, otoriter sosyalizmin ve devletçi devrim stratejilerinin yarattığı hayal kırıklıklarıyla keskinleşir. Sözde devrimin ezici bürokrasiye, tahakkümün ve temsiliyetin tuzağına düştüğünü gören kuşaklar; işçi, proleter ya da “devrimci özne” olarak

kategorize edilip ikincil, pasif ve salt taşıyıcı konuma indirgendiklerinde, “gelecek uğruna şimdi”nin feda edilmesinin yarattığı stratejik iflası biz-zat deneyimlemişlerdir.

Tam da bu negatif miras, prefigüratif duyarlılığın zemininin güçlenmesine yol açmıştır: başka bir dünya tasavvurunun, yalnızca ertelenmiş bir kopuşla değil, şimdinin gündelik örgütlenişinde sınanan deneyimlerle mümkün olabileceği... 1960’ların yükselen dalgası — öğrenci isyanları, feminist bilinç yükseltme grupları, siyah özgürlük mücadelesi, queer kolektivizm, nükleer karşıtı ve ekoloji hareketleri — yalnızca yeni talepler değil, yeni siyasal mantıklar da üretmiştir: temsilin aşındırılması, yatay meclislerin tekrar önem kazanması, bakım ve emeğin politizasyonu, kültürel kodların dönüştürülmesi.

Bu bağlamda 1968 hareketleri, yalnızca gençliğin öfkesinin ve sistem karşıtı ayaklanmaların değil, aynı zamanda temsil siyasetine dair krizin de ilanıdır. Bu hareketlerde dile gelen, devletin ve partilerin dışında da bir politik öznenin var olabileceği iddiasıdır; yani politik olanın yalnızca kurumsal yapılara içkin olmadığı, sokaklarda, üniversite, meydan işgallerinde ve gündelik yaşamın dokusunda da üretilebileceği gerçeği.

1990’larla birlikte küreselleşme karşıtı hareketler, bu sezgiyi küresel ölçekte teknik bir örgütlenme pratiğine dönüştürür: Seattle’dan Cenova’ya meydan işgalleri, yakınlık grupları, konsensüs süreçleri, karşı-kurum inşaları... Protesto, yalnızca devlet politikalarına meydan okumak değil, aynı zamanda alternatif toplumsallıkların nüvelerini kurmak anlamına gelir. Bu meydanlarda açığa çıkan “başka bir dünyanın” soyut bir vaatten ziyade, “şimdi ve burada” kurulabilen bir yaşam deneyimi olduğudur.

Bugünse kavram, otorite karşıtı kamp ve işgal repertuarlarında, feminist bakım ağlarının yeniden üretim siyasalarında, müşterek kent hareketlerinin belediyecilikle kurduğu gerilimli temaslarda ve yeni kooperatif deneyimlerde ve topluluk hareketlerinde beden kazanmaktadır. Prefigüratif politika tökezleyerek öğrenilen, başarısızlıklarıyla ilerleyen, her seferinde siyaseti gelecek adına ertelemek yerine şimdide icra eden bir kurucu pedagoji olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada politika, nihai hedeflerin uğruna amaçların mutlaklaştırıldığı lineer bir teleolojiden değil; araçların kendisinde açığa çıkan, amaçla izomorfik bir mantıktan türeyen kurucu bir kudretten beslenir. Bu yüzden prefigürasyon, ne saf bir ahlâkçılığın safiyet arayışına indirgenebilir ne de araçsal aklın verim-

lilik hesaplarına mahkûm edilebilir: o, tam tersine, siyasetin ontolojisini yeniden kuran, iktidarı devredilecek bir kaynak olmaktan çıkarp ilişkilerin akışkan matrisine yerleştiren; dağınık, geri çağrılabilir ve yeniden üretilebilir bir güç formundaki müdahaledir. Ve tam da bu nedenle, bir özneleşme pedagojisidir: karar alma usullerinde eşitlikçi bir katılımı, bakımın kolektifleşmesini, mekânın müşterekleşmesini ve emeğin yeniden örgütlenmesini talep eder. Böylece siyasal olan, yalnızca meydanlarda ya da parlamentolarda değil, yaşamın en sıradan dokularında sürekli icra edilen bir kurucu deneyim olarak yeniden tanımlanır. Buradan hareketle, prefigüratif politikanın başarısı, iktidarı fethedip etmemekle değil, iktidar ilişkilerinin niteliğini dönüştürmekle ölçülür. Bu bakımdan prefigürasyon, “büyük politika” ile “küçük pratikler” arasındaki hiyerarşiyi yıkar; politik praksisin kendisini pratiklerin sürekliliğinde, birbirine eklenmesinde, farkındalığında ve dönüşümünde inşa eder.

Ancak bu çerçevenin Türkiye bağlamında nasıl karşılık bulduğuna baktığımızda, bizi derin bir suskunluk beklemektedir. Avrupa’da ve Latin Amerika’da 1960’lardan bu yana canlı bir biçimde tartışılan, 1990’lardan itibaren ise antropoloji, siyaset bilimi ve sosyoloji disiplinlerinde kurumsallaşan prefigürasyon tartışmaları, Türkiye akademisinde ya görmezden gelinmiş ya da marjinal bir uğraş olarak kodlanmıştır. 1968 kuşağının mirası, Zapatistaların siyasal tahayyülü, Seattle protestoları ve Occupy hareketi gibi tarihsel dönemeçler Batı akademilerinde prefigüratif politikayı toplumsal hareketler literatürünün merkezî bir teması hâline getirirken, Türkiye’de bu literatüre gösterilen ilgi yok denecek kadar azdır. Kuruluşundan bu yana özerklik iddiası ile devletin ideolojik aygıtı olma işlevi arasında gidip gelen Türkiye akademisi, neoliberal üniversiteleşme süreciyle birlikte bu gerilimi piyasa mantığının ağırlığıyla daha da pekiştirmiştir. Bugün akademik alanın temel çerçevesini oluşturan “kitile üniversitesi” formu, devlet aklının ideolojik yönelimleri ile sermaye aklının piyasa mantığı arasında salınıyor görünmektedir.

Bir yanda, akademiye ulusal kimliği, kültürü ve terbiyeyi inşa etme işlevini otoriter bir dille dayatan devletçi pedagojik akıl; öte yanda, bilgiyi bir “meta”ya indirgerken mübadele değeri üzerinden hesaplayan şirketleşmiş üniversite mantığı. Bu çift yönlü baskı, sansür ve oto-sansür mekanizmalarıyla birleşerek akademinin özerkliğini kurutmakla kalmayıp, aynı zamanda toplumsal hareketler literatürünün —özellikle de prefigüratif politika tartışmalarının— kurumsallaşmasını neredeyse imkân-

sız kılınmış görünmektedir. Burada bilimsel bilgi, kamusal alana müdahil olduğunda ya teknik-uzmanlık alanına kapanarak piyasanın teknokratik söylemine hapsolür, ya dışarıdan ithal edilmiş kuramsal şemaları buyurganca dayatan indirgemeciliğe teslim olur, ya da devletin resmî ideolojisinin yeniden üretiminde araçsal hâle gelir. Bu bağımlılığın en görünür sonucu, alternatif politik tahayyüllerin “bilgi rejiminin sınırları” dışında tutulmasıdır. Nitekim Türkiye akademisinde “devlet” ve onun selameti hep merkezî mesele olmuştur: devletin modernleşmesi, devletin sürekliliği, devletin kırılğanlığı. Bu nedenle, prefigüratif politika kavramı yalnızca çevrilmemiş ya da üretilmemiş değildir; aynı zamanda konuşulamaz olanın sistematik üretimi olarak işleyen bir iktidar–bilgi mekanizmasının sonucu olarak dışarıda bırakılmıştır. Sessizlik burada basit bir ihmal değil, iktidarın epistemik işleyişidir ve bir entelektüel tercihten çok alanın kendi içindeki sermaye dağılımının ve meşruiyet eşiklerinin bir sonucudur.

Şu hâlde açık bir şekilde önümüzde duran— “Neden yok?” — sorusuna sadece bir gecikme, bir ihmal ya da bir çevrim eksikliğiyle yanıt vermek yetersizdir. Cevabı, yukarıda işaret edildiği üzere Türkiye’de üniversitenin, modernleşme projesinin idari-teknik kolunu olarak işlevselleştirilmesinde aramak gerekir. Bu işlevselleştirme, bilgi üretimini üç zaviyede önceden biçimlendirir: (i) devletin ideolojik sürekliliğini garanti altına alan müfredat ve kadro rejimleriyle kavramsal ufku daraltır; (ii) piyasa rasyonalitesinin ölçülebilir çıktıların (yayın metrikleri, proje-devşirme, performans endeksleri) epistemik ölçütlere ikame edilmesiyle teorik derinliği yüzeysel üretkenliğe indirger; (iii) entelektüel emek ile toplumsal deneyim arasındaki geçişkenlik kanallarını—saha, atölye, kolektif araştırma mekânları—kurum öncelikleri lehine zayıflatır. Sonuçta akademi, Weberci anlamda “meslek etiği”ni, yani düşünsel sorumluluğun iç ölçütlerini, devlet–sermaye blokajının dışsal ölçütlerine rehin verir.

Ancak bu akademik suskunluk, toplumsal düzeyde benzer bir yoklukla örtüşmez. Aksine, pratikte göz ardı edilemeyecek çok sayıda deneyim bulunmaktadır: bu topraklardaki toplumsal hareketler, Gezi Parkı’ndan kadın hareketine, ekoloji mücadelelerinden Kürt siyasal deneyimlerine kadar pek çok prefigüratif öge barındırmıştır. Bu nedenle Türkiye bağlamında prefigürasyon özelinde belki de ilk hat, dağınık örnekleri toplamaktan ziyade, bu deneyimleri anlamlandırabilecek bir gramer inşa etmektir.

Böyle bir gramer, çeşitli örneklerin basitçe yüceltilmesinden ya da romantik dayanışma retoriklerinden değil, başarısızlıkların üretken muhasebesinden doğar; çünkü prefigürasyonun pedagojisi, en çok tökezlerken iş görür. Dolayısıyla teori, tökezlemeleri yalnızca adlandırmakla kalmamalı; onları tarihsel-toplumsal bağlamına yerleştirebilmeli ve prefigüratif eylemin hareket alanını genişletecek duyarlılıkları besleyebilmelidir. Başka bir deyişle, dışarıdan ahlaki bir reçete sunan normatif bir akıl olarak değil; deneyimlerin içine sinmiş görünmez mantıkları bozan, onları adlandırıp ifşa eden ve faillerin kendi eylem alanındaki kör noktaları¹ —kimi zaman hareketin bizzat dinamosu, kimi zaman da çıkmazının kaynağı olan gerilimleri— yapısal ve tarihsel bağlamlarıyla birlikte kavramsallaştıran müdahil bir bilgi pratiği. Ancak tam da bu içkin müdahale, şu gerilime karşı sürekli uyanık olmalıdır: özerklik arayışı, otoriteyi yalnızca dışsallaştırdığında, farkında olmadan hıncın ve tahakkümün dilini yeniden üretebilir. Bu yüzden prefigüratif politika, yalnızca dışsal baskılarla değil, iktidara yönelik içsel arzu ve alışkanlıklarla da yüzleşmek zorundadır. Kendi üzerine kapanmayacak olan potansiyeli tam da burada açığa çıkar: yalnızca alternatif kurumlar ve farklı bir yaşam tarzı inşa etmek değil, aynı zamanda bu kurumların içinde yeniden üretilen iktidar arzusunu teşhis edebilmek. Bu bakımdan, prefigüratif deneyimler saf, kendinden menkul bir gelecek tasarımına indirgenemez; onlar geçmişin kalıntılarını, yerleşik iktidar kalıplarının izlerini de taşıyabilir. Dolayısıyla prefigüratif politika, hayaletlerle dolu, çelişkili, çoğu kez yarım kalmış ama tam da bu nedenle öğretici olan bir siyasal sahne olarak kavranmalıdır.

Şu hâlde onun üzerine düşünmenin esas gücü, kavramı yalnızca dolaşıma sokmak ya da akademik sermaye birikim stratejilerinin bir parça-

¹ Burada “kör noktalar” ile kastedilen, prefigüratif deneyimlerin kendi içkin sınırlarıdır: somut taleplerden kaçışın yarattığı siyasal etkisizlik; kurumsallaşmaya yönelik güvensizliğin deneyimleri geçiciliğe mahkûm etmesi; çatışmadan geri çekilmenin kurumsal iktidar odakları ile yüzleşmeyi ertelemesi; çoklu karar alma (alamama) süreçlerinin eylemi sekteye uğratabilmesi; topluluk içindeki duygusal emek ve eşitsizliklerin görünmez kılınması; özerklik vurgusunun geniş toplumsal kesimlerle bağ kurmayı engelleyen bir kapalılığa dönüşmesi; zamansallık sorunlarının uzun vadeli stratejik tahayyülü sınırlandırması; kolektif kaynakların ve emek kapasitesinin sürdürülebilir bir örgütlenmeye kavuşamaması; araç ile amaç arasındaki ilişkide araçların kendi içinde fetişleştirilmesi ve deneyimlerin normatif bir romantizm içinde idealleştirilerek kendi iç çelişkilerinin göz ardı edilmesi.

sına indirgemekte değil; geleceği beklemeden, “şimdi ve burada” başka türlü ilişkiler, kurumlar ve pratikler kurmak, aynı anda bu pratiklerin içindeki çelişkileri görünür kılmak ve karşılıklı diyalog içinde gelişen kurucu bir pedagojiyi inşa etmekte yatar.

Elinizdeki derleme, prefigüratif politikaya dair merkezi tartışmaları bu niyet doğrultusunda bir araya getirmektedir. Bugüne dek bu kavram, toplumsal hareketler literatüründe dağınık atıflar ve parça parça çeviriler aracılığıyla gündeme gelmiş, fakat bütünlüklü bir tartışma zemini bulamamıştır. Bu kitap, farklı coğrafyalarda, farklı tarihsel momentlerde ve farklı kuramsal geleneklerde kaleme alınmış makaleleri bir araya getirerek, kavramın zenginliğini ve çok katmanlı yapısını görünür kılmayı amaçlamaktadır.

Öncelikle kitabın açılış makalesinde Guilherme Fians, prefigüratif politikanın kavramsal kökenlerini ve güncel kullanımlarını kapsamlı biçimde ele almaktadır. Bu politikanın yalnızca Yeni Sol’a özgü bir strateji olmadığını, farklı coğrafyalarda ve hatta sağ hareketler içinde bile benzer pratiklerin üretilebildiğini vurgular. Katılımcı demokrasi, yataylık ve doğrudan eylem gibi anarşist ilkelerden beslenen prefigüratif yaklaşım; 1960’ların toplumsal hareketlerinden Seattle protestolarına, Zapatista ayaklanmasından Occupy ve Nuit Debout’a uzanan geniş bir tarihsel ve mekânsal repertuar üzerinden ele alınmaktadır. Makale, prefigüratif politikanın ayırt edici özelliğini amaç ve araç arasındaki izomorfik ilişkide konumlandırır: demokratik bir toplum tahayyülü, ancak şimdiden demokratik ilişkiler kurularak inşa edilir. Bununla birlikte Fians, bu pratiğin taşıdığı gerilim ve sınırlılıklara da dikkat çeker. Yataylığın otoriterliği yeniden üretebilmesi, kapsayıcılığın sınıf ve ırk eşitsizliklerini ortadan kaldıramaması ya da dağınık gündemlerin karar alma süreçlerini felce uğratması gibi sorunlar, prefigüratif politikanın içkin çelişkileridir. Böylece prefigürasyon, bir yandan eşitlikçi toplumsallıkların denendiği, diğer yandan kendi sınırlarını sürekli açığa vuran bir siyasal deneyim olarak okunmaktadır.

Fians’ın prefigüratif politikanın kavramsal izdüşümlerini açtığı noktada, Yates bu çerçeveyi toplumsal hareketlerin stratejik işleyişine doğru genişletir. “*Prefigüratif Politika ve Toplumsal Hareketler Stratejisi: Toplumsal Hareketlerin Yeniden Üretimi, Mobilizasyonu ve Koordinasyonunda Prefigürasyonun Rolü*” makalesinde, prefigüratif politikanın toplumsal hareketler stratejisindeki konumu ayrıntılı biçimde tartışılır. Yates, kavramın yal-

nızca bir ütopya dili ya da kültürel jest olmadığını; hareketlerin yeniden üretim, mobilizasyon ve koordinasyon süreçlerinde düzenli roller üstlendiğini savunur. Ona göre prefigüratif pratikler, hareketlerin yalnızca amaçlarını değil, aynı zamanda araçlarını da biçimlendirir ve bu nedenle kolektif failliğin nasıl kurulup sürdürüldüğünü anlamak için kritik bir analitik çerçeve sunar.

Makale, 1970'lerden günümüze kavramın tarihsel seyrini dört dönemde izleyerek Boggs, Breines, Epstein ve Graeber gibi isimler üzerinden kavramın geçirdiği dönüşümleri sistematik biçimde ele alır. 1970'lerde sosyalist stratejilerin alternatifi olarak formüle edilen prefigürasyon, 1990'larda yeni toplumsal hareketlerle birlikte kimlik ve kültür siyasetinin bir aracı hâline gelir; 2000'lerde alter-küreselleşme ve anarşist yönelimlerle yeniden canlanır; 2010'larda ise Occupy ve meydan işgalleriyle anaakım toplumsal hareket literatürüne taşınır. Yates'in temel katkısı, prefigürasyonu stratejik bir yönelim olarak kavramlaştırmasıdır. "Remoco" formülasyonu (yeniden üretim, mobilizasyon, koordinasyon), prefigüratif pratiklerin hareketlerin sürekliliği, güç yaratma kapasitesi ve ortak hedefler doğrultusunda yönlendirilmesi açısından nasıl vazgeçilmez işlevler gördüğünü gösterir. Bu çerçevede prefigüratif politika, yalnızca küçük ölçekli deneylerle sınırlı bir pratik değil, aynı zamanda toplumsal hareketlerin stratejik etkinliğini belirleyen kurucu bir bileşen olarak sunulur.

Yates'in stratejik vurgularının ardından Van de Sande tartışmayı araç-amaç ilişkisi etrafında radikal politik teoriye taşır. 2011 sonrası meydan işgalleri (Tahrir, Puerta del Sol, Zuccotti Park, Gezi Parkı vb.) üzerinden yazdığı "*Araçlarla Mücadele: Yirmi Birinci Yüzyılda Prefigürasyon ve Radikal Politika*" makalesinde, prefigüratif politikanın araç-amaç ilişkisini merkezine alır. Mouffe'un bu hareketlere yönelttiği, temsili kurumlarla bağ kurmayı reddettikleri için siyaseti "kategorik olarak yanlış kavradıkları" eleştirisini aktarır; fakat bu yorumun aceleci olduğunu savunur. Mouffe'un "çıkış yaklaşımı"nı (exodus) aşarak, Van de Sande prefigürasyonu hem anarşist hem de otonomist Marksist gelenekler üzerinden daha açıklayıcı bir kavram olarak öne çıkarır. Bu bağlamda Bakunin'in "yıkımı aynı anda yaratıcı bir tutku" olarak tanımlayan antitetik ontolojisi, Negri'nin Spinozacı kurucu güç (potentia) ve çokluk kavrayışıyla karşılaştırılır. Karşılaştırmanın varlığı nokta açıktır: Devrimci mücadele yalnızca devletin yıkımı ya da temsilin reddi değil, aynı zamanda günde-

lik ilişkiler içinde alternatif toplumsallıkların kurulmasıdır. Bu nedenle Van de Sande, 2011 meydan işgallerini prefigüratif laboratuvarlar olarak değerlendirir: Sağlık hizmetlerinden dayanışma mutfaklarına, meclislerden medya ağlarına kadar kurulan mikro-topluluklar, yeni toplumsal ilişkilerin denendiği ve sınandığı mekânlardır. Sonuçta prefigüratif pratikler, araç ile amaç arasındaki ayrımı silerek, geleceği yalnızca vaat eden değil, şimdiden icra eden bir siyasal mantığı temsil eder. Radikal politikanın esas gücü de tam bu deneysel, çelişkilerle yüklü ama üretken pratiklerde yatar.

Van de Sande'nin teorik açılımlarının ardından Thomas Nail, bu kez radikal teorinin kendisini prefigüratif pratikler üzerinden sorgular. "İnşacılık ve Radikal Politikanın Şimdisini Geleceğe Yazmak" makalesinde radikal teorinin ve özelde post-anarşizmin mevcut toplumsal hareketlerle ilişkisini ele alır. Nail'e göre bu teorik yönelim, son yıllarda ağırlıklı olarak tahakküm biçimlerinin eleştirisine odaklanmış, fakat radikal politik hareketler ile diyalog geliştirmekte yetersiz kalmıştır. Toplumsal hareketlere çoğu kez yalnızca isim düzeyinde —Zapatista, MST ya da No Borders gibi örnekler üzerinden— atıf yapılmış, ancak bu deneyimlerin ürettiği kurumsal düzenekler, öznellik biçimleri ve içsel gerilimler sistematik biçimde analiz edilmemiştir. Nail, bu boşluğu aşmak için Deleuze, Guattari ve Zapatistaların düşünsel mirasından yararlanarak üç stratejik katkı önerir: birincisi, tek merkezli açıklamaları reddeden çok-merkezli bir politik teşhis stratejisi; ikincisi, araçlarla amaç arasındaki izomorfiyi vurgulayan prefigüratif dönüşüm stratejisi; üçüncüsü ise iktidarı temsil mantığından kopararak yatay, geri çağrılabilir ve katılımcı düzenekler üzerinden işleyen kurumsallaşma stratejisi. Böylece Nail, radikal teoriyi salt bir eleştiri konumundan çıkarıp, somut alternatiflerin nasıl inşa edildiğini kavrayabilecek kurucu bir perspektife taşımayı hedefler.

İzleyen bölümde Dan Swain, "*Ne Tümüyle Yok Ne de Henüz Var: Prefigüratif Politikada Şimdi ve Gelecek*" analizinde prefigüratif politikanın iki ana yaklaşımını ayırt eder. Birincisi, amaç-güdümlü prefigürasyon, siyasal eylemin araçları ile amaçları arasında dolaysız bir izomorfi kurar: gelecek toplum tahayyülü bugünden yaşanmalı ve eylemler doğrudan o ideale uygun olmalıdır. Ancak bu yaklaşım, ya ulaşılması imkânsız idealler uğruna içe kapanma riskine ya da araçların salt amaca tâbi kılındığı dar bir stratejizme düşme tehlikesine açıktır. İkincisi, amaç-silikleştiren prefigürasyon, geleceği şimdiki zamana taşımayı ve araçlarla amaçlar

arasındaki ayrımı mümkün olduğunca ortadan kaldırmayı hedefler; deneyimselliğe ve açık uçlu süreçlere yaptığı vurgu ile cazip olsa da burada da araçların kendi başına amaç hâline gelerek fetişleşmesi riski vardır. Makale bu açmazı aşmak için “devrimci provalar” kavramını önerir. Vygotsky’den esinle kullanılan “prolepsis” fikrine yaslanan bu yaklaşım, prefigüratif eylemleri geleceğin tam bir modeli değil, onun bir provası, “ne tam anlamıyla orada olan ne de henüz olmayan” bir icrası olarak kavrar. Böylece araçlarla amaçlar arasında hem süreklilik hem de eleştirel mesafe korunur. Swain’e göre bu perspektif, prefigüratif politikanın ne saf ütopyacılığa ne de stratejik araçsallığa indirgenmesini engeller; onu, kolektif öğrenmenin, deneysel pratiklerin ve zamanın politik kırılımının alanı olarak konumlandırır.

Devam eden bölümde Uri Gordon, kavramın tarihsel ve teolojik yükünü ele alarak onu etik praksisle ilişkilendirir. “*Prefigüratif Politika: Etik Bir Pratik ile Kaybolmuş Bir Vaat Arasında*” başlıklı makalesi, prefigürasyon kavramının iki ayrı boyutunu birbirinden ayırır. İlk olarak, doğrudan alternatif kurumlar ve ilişkiler inşa ederek tahakküme karşı koyan, anarşist gelenekten beslenen etik bir devrimci pratikten söz eder. İkinci olarak ise Hristiyan teolojisinden miras kalan ve geleceğin geçmişi geriye dönük biçimde belirlediği, teolojik kökenli bir zamansal çerçeve. Gordon, kavramın tarihsel soy kütüğünü Kilise Babalarından Diggers hareketine, Yeni Sol’daki yeniden canlanışına kadar izler ve bu ikinci zamansal kurguyu Koselleck’in “önceden tayin edilmiş bir tarihsel patikada güvence üretme süreci” kavramsallaştırmasıyla ilişkilendirir.

Makale, günümüzde “prefigüratif politika” teriminin bu mükerrer zamansal çağrışımlardan koparılarak yaygınlaştığını, fakat bunun araçlarla amaçlar arasındaki anarşist geleneğe dayanan etik ve doğurgan zamansallığı gölgelediğini savunur. Gordon’a göre, bu durum devrimci vaadin ortadan kalktığı bir çağda, kavramın yanıltıcı bir güvence işlevi görmesine yol açmaktadır. Gordon, bu noktada, “prefigürasyon” yerine Ernst Bloch’un *somut ütopya* anlayışını önerir. Somut ütopya, geleceğin garantili bir modelini sunmak yerine, kaygı ve felaket ufkuyla iç içe geçmiş üretken bir zamansallık çerçevesi sağlar. Böylece Gordon, kavramın teolojik ve mükerrer tarihsel rezonanslarını bertaraf ederek, anarşist geleneğin etik praksisine ve bugünkü kriz koşullarına daha uygun bir kavramsal alternatif geliştirmeyi hedefler.

Gordon'un kavramın tarihsel ve zamansal katmanlarını çözümlediği tartışmayı, Angela Wigger bu kez anarşizm ile Marksizm arasındaki eleştirel gerilimleri merkeze alarak farklı bir düzleme taşır. *“Özgürleştirici Bir Kuram ve Praksis Olarak Anarşizm: Eleştirel Marksist Araştırma İçin Çıkarımlar”* başlıklı makalesi anarşizmin yalnızca “anti-devletçilik”e indirgenmesinin hem akademik hem de siyasal düzeyde eleştirel potansiyelini görünmez kıldığını savunur. Wigger’e göre anarşizm, eleştirel olmayı teori ve praksisin birliği üzerinden kurar; özellikle prefigüratif politika, doğrudan eylem ve eylem yoluyla propaganda gibi dönüştürücü pratikler, anarşizmin eleştirel özünü temsil eder. Bu çerçevede Marksist literatürün çoğu yapı-merkezli makro analizlerde yoğunlaşırken, anarşizm faillğe ve gündelik yaşamın mikro ilişkilerinde tahakkümün aşılmasına öncelik vermiştir. Ancak Wigger iki gelenek arasındaki bu farkların aşmaz karşıtlıklar olarak değil, üretken gerilimler olarak ele alınabileceğini ileri sürer. Marksist yaklaşımlar anarşistlerin somut taban örgütlenmelerinden ve pratiklerinden öğrenebilirken, anarşizm de kapitalizmin bütünlüklü doğasına dair Marksist analizlerden faydalanabilir. Böylece eleştirel olmanın ortak bir taahhüt olarak kavramsallaştırılması hâlinde, Marksizm ile anarşizm arasında yeni ittifakların ve karşılıklı öğrenme olanaklarının ortaya çıkabileceğini savunur.

Devam eden bölümde Schiller-Merkens tartışmayı soyut düzeyden çıkarıp alternatif altyapıların somut örgütlenişinde prefigürasyonun nasıl cisimleştiğine getirir. *“Prefigürasyon Yoluyla Toplumsal Dönüşüm? Alternatif Altyapıları Prefigüre Etmeye Dair Multi-Politik Bir Yaklaşım”* makalesinde, prefigürasyon kavramını alternatif altyapıların inşası bağlamında konumlandırır. Burada; ekoköyler, topluluk destekli tarım ağları, geçiş kasabaları ve büyüme-sonrası örgütlenmeler gibi pratiklerin, kapitalist üretim ve tüketim ilişkilerinin ötesine geçen sürdürülebilir yaşam biçimleri sunduğunu vurgular. Bu girişimler, yalnızca yerel ölçekte alternatifler kurmakla kalmaz; aynı zamanda kapitalizmin altyapısal bağımlılıklarını sorgulayan ve gündelik pratiklerde farklı toplumsallık biçimleri deneyimleyen sahalar üretir. Schiller-Merkens, bu tür girişimlerin tek başına toplumsal dönüşümü gerçekleştirecek güçte olmadığını, fakat radikal alternatiflerin çoğulcu bir siyaset alanında kök salabilmesi için vazgeçilmez olduğunu öne sürer. Bu noktada, prefigürasyonun diğer siyasal stratejilerle — devletle iş birliği, sivil toplum örgütlenmeleri ya da karşı-kurum inşaları — kurduğu ilişkiler belirleyici görülür. Ya-

zar, kapitalist altyapının direnci, örgütlenme stratejilerindeki çeşitlilik ve kaynak yetersizlikleri gibi zorluklara işaret ederken, bu zorlukların aynı zamanda deneysellik ve öğrenme süreçlerini tetiklediğini belirtir. Tam da bu nedenle, prefigüratif politikanın dönüştürücü potansiyelini tekil örneklerle sınırlamayı reddeder; onun çoklu-politik bağlamlarda anlam kazandığını ve bu bağlamların kesişiminde gerçek bir toplumsal dönüşüm ufkunun belirdiğini savunur.

Schiller-Merkens'in altyapı deneyimlerini öne çıkardığı noktada, Skyer ve arkadaşları prefigüratif politikaya dair bu hattı karşılıklı yardımlaşma pratikleri üzerinden genişletir. *"Prefigüratif Politika Olarak Karşılıklı Yardımlaşma — Anarşizmin Ötesinde"* başlıklı makalelerinde, karşılıklı yardımlaşmayı prefigüratif politikanın özgün bir biçimi olarak tartışır. Ancak bu pratiğin yalnızca anarşist gelenekle sınırlı görülmemesi gerektiğini, farklı ideolojik konumlanışlarda ve devlet kurumlarıyla kısmi kesişmeler içinde de ortaya çıkabileceğini vurgularlar. Nitekim karşılıklı yardımlaşma, hiyerarşik olmayan ilişkiler üzerinden temel ihtiyaçların karşılanmasına dayanır ve bu yönüyle hayırseverlik ya da devlet destekli sosyal hizmetlerden ayrılarak alternatif toplumsal yapılar üretir. Makale, acil krizlerde ortaya çıkan dayanışma ağlarından süreklilik gösteren öz-yardım örgütlenmelerine kadar uzanan örnekler üzerinden, karşılıklı yardımlaşmanın hem alternatif toplumsallıklar inşa ettiğini hem de mevcut kurumların sınırlarını açığa çıkardığını gösterir. Böylece karşılıklı yardımlaşma, anarşizmin ötesine taşan ve farklı siyasal geleneklerle kesişebilen bir prefigüratif politika biçimi olarak konumlanır.

Devam eden bölümde Van de Sande prefigüratif politikanın küresel izdüşümünü Tahrir Meydanı deneyimi üzerinden tartışmaya açar. *"Tahrir Meydanı'nın Prefigüratif Politikası – 2011 Devrimlerine Dair Alternatif Bir Perspektif"* başlıklı makalesi, 2011'deki Arap Baharı ve küresel protesto dalgasına dair hâkim "yenilgi" söylemlerini sorgular. Van de Sande, bu hareketlerin değerini yalnızca somut sonuçlar ya da kalıcı rejim değişiklikleri üzerinden ölçmenin indirgemeci olduğunu, esas dikkatin onların fiili pratiklerine yönelmesi gerektiğini ileri sürer. "Başarı/başarısızlık" ikiliğini aşan prefigüratif politika kavramı, hareketleri araçlarla amaçların birbirini yansıttığı, geleceğin "burada ve şimdi" deneyimlenerek kurulduğu süreçler olarak yeniden düşünmeye imkân tanır. Makale bu çerçeveyi Tahrir Meydanı işgali üzerinden cisimleştirir. Meydan, yalnızca Mübarek rejimine karşı bir protesto değil; sağlık hizmetlerinden gıda

paylaşımına, öz savunma örgütlenmesinden cinsel eşitlik deneyimlerine kadar alternatif bir toplumsallığın laboratuvarı olarak kurulmuştur. Kampın özerkliği, kadınların ve gençlerin öncü rolleri, Tahrir'i romantize edilen "Twitter devrimi" imgesinden ayırmaktadır. Burada ortaya çıkan deneyim hem çatışmalı hem de yaratıcı yönleriyle, yalnızca araçsal işlevleri değil, tahayyül edilen amaçların fiilen icrasını da barındırır.

Sonuçta Van de Sande, Tahrir'i prefigüratif politika merceğinden okumanın, 2011 devrimlerini "başarısızlık" ya da "yenilgi" olarak damgalamak yerine, siyasal tahayyülün farklı olanaklarını görünür kıldığını savunur. Bu yaklaşım, toplumsal hareketlerin değerini yalnızca sonuçları üzerinden değil, icra ettikleri deneyimsel ilişkiler ve açtıkları imkânlar üzerinden kavramaya çağırır.

Luke Yates'in ikinci, derlemenin ise son makalesi *"Prefigürasyonu Yeniden Düşünmek: Toplumsal Hareketlerde Alternatifler, Mikropolitikalar ve Hedefler"* de prefigüratif politikanın yalnızca normatif bir ideali değil, aynı zamanda toplumsal hareketlerin gündelik pratiklerinde işleyen çok katmanlı bir siyasal mantığı ifade ettiğini ileri sürülür. Yates, Barselona'daki özerk topluluk merkezlerinde yürüttüğü dört yıllık saha araştırmasına dayanarak, prefigürasyonun sırf "araç-amaç denkliği" ya da "alternatif kurum inşası"na indirgenemeyeceğini savunur. Ona göre prefigüratif politika, deneyim, siyasal perspektiflerin üretimi ve dolaşımı, yeni davranış normlarının inşası, bu pratiklerin hareket altyapısında kök salması ve yayılımı olmak üzere beş iç içe geçmiş sürecin toplamı olarak kavranmalıdır.

Makale, Localia, FUGA ve Can Tintorer adlı üç özerk topluluk merkezine odaklanarak, kimlik siyaseti, mikropolitika ve kolektif yaşam deneyimlerinin, protestoların ötesinde, hareketlerin siyasal tahayyüllerini nasıl kurduğunu tartışır. Localia'da gündelik yaşamın kolektifleşmesi, FUGA'da *"autoformación"* adı verilen öz-egitim süreçleri ve mikropolitik müdahaleler, Can Tintorer'de ise ekolojik deneyler ve alternatif yaşam biçimleri, Yates'in modelinde prefigürasyonun farklı tezahürleri olarak değerlendirilir. Bu örnekler, hareketlerin yalnızca devlet ya da sermaye karşısındaki çatışmacı protestolarıyla değil, aynı zamanda topluluk inşası, gündelik normların dönüştürülmesi ve alternatiflerin görünür kılınmasıyla da siyasal işlev kazandığını ortaya koyar. Yates, prefigüratif politikanın analitik değerinin, araçlarla amaçlar arasındaki indirgemeci özdeşlik fikrinden ziyade, hareketler içindeki çoklu önceliklerin nasıl dengelendiğini ve bu süreçlerin nasıl stratejik olarak müzakere edildiğini

açığa çıkarmakta yattığını savunur. Çalışma nihayetinde prefigürasyonu hem toplumsal hareketlerin başarısını yalnızca “sonuçlar” üzerinden ölçen yaklaşımlara karşı bir eleştiri olarak, hem de alternatiflerin icrası, kök salması ve yayılımı üzerinden toplumsal dönüşümü kavramaya imkân veren işlevsel bir kuramsal çerçeve olarak yeniden konumlandırır.

Böylece derlemedeki metinler, Avrupa’dan Latin Amerika’ya, ABD’den Ortadoğu’ya farklı coğrafyalardaki örnekleri bir araya getirerek prefigüratif politikanın ne sabit bir reçete ne de steril bir ütopya olmadığını; aksine, farklı bağlamlarda yeniden kurulan, kendi çelişkileriyle ilerleyen ve bu yüzden de öğretici olan bir siyasal deneyimler toplamı olduğunu göstermektedir. Bu nedenle prefigüratif politikaya dair tartışmaları Türkçe dile getirmek, yalnızca bir kavramı dolaşıma sokma çabası değil; hem politikayı devletin ve sermayenin dar çerçevesinden kurtararak, başka türlü bir yaşamı icra etmenin dilini geri çağırmaya hem de onun “imkan ve olasılıklar” alanını farklı bağlamlarda yeniden düşünmeye yönelik bir davettir. Burada sunulan metinler, yalnızca okunmak için değil, denenmek, sınanmak ve sınırları zorlamak için vardır: prefigüratif politikanın bir kez daha altını çizdiği gibi başka türlü bir yaşam tam da burada ve şimdinin içinde mümkündür.

Güney Çeğin ve İsmail Tufan Yılmaz

Kasım 2025

Prefigüratif Politikalar

Guilherme Moreira Fians

“Prefigüratif politika”, aktivistlerin kendi eylemlerinde, daha geniş toplum için tahayyül ettikleri toplumsallıkları ve pratikleri cisimleştirme ve icra etme biçimlerine işaret eder. Anarşist ilkelerden esinlenen prefigürasyonu karakterize eden temel pratikler arasında katılımcı demokrasi, yataylık, kapsayıcılık ve doğrudan eylem yer alır. 1968 sonrasında filizlenen toplumsal hareketler ve onun ardından 1999 sonrası neoliberal küreselleşmeye karşı yükselen hareketlerle birlikte görünürlük kazanan prefigüratif politika, aktivistlerin tahayyül ettikleri hedeflerle uyumlu siyasal pratikleri devreye sokmayı içerir. Bu hedefler genellikle otoriter, cinsiyetçi ve dışlayıcı araçlara başvurmaksızın, eşitlikçi ilişkiler yoluyla inşa edilmesi gereken demokratik ve yatay bir toplum tahayyülünü kapsar. Peki, bu kavramın kökeni nedir? Hangi tür politikalar “prefigüratif” olarak adlandırılır? Kavramın yerleşiklik kazanmasından bu yana, antropologlar hem araştırmacı hem de aktivist olarak bu sorulara yanıt aramanın ön saflarında olmuşlardır. Onlar, prefigüratif politikanın toplumsal örgütlenme, küreselleşme, toplumsal değişim, topluluk inşası ve dünyayı gündelik biçimlerde yaşama yolları gibi alanların disiplinin merkezi temalarıyla nasıl kesiştiğini incelemişlerdir. Bu makale, bir kavram ve bir dizi pratik olarak prefigüratif politikanın, yatay siyasal ve toplumsal ilişkiler kuran, temsili demokrasiyi reddeden ve alternatif yaşam tarzlarını cisimleştirenler arasında nasıl önem kazandığını inceler. Prefigüratif politikanın keşfi, araştırmacıları Yeni Sol ile “eski sol” lar arasındaki görü-

nüşte net ayrımı sorgulamaya yönelir. Bunun yanı sıra, sağ hareketlerin de prefigüratif politika içinde yer alıp alamayacağını sorarak, kurumsallaşmamış aktivizmi insanların değişim ürettikleri ve yeni toplumsallıkları deneyimledikleri laboratuvarlara dönüştüren kuşatıcı pratikleri daha iyi anlamamıza yardımcı olur.

Giriş

Prefigüratif politika—ve onunla ilişkili olan prefigürasyon—ilk bakışta oldukça soyut ve karmaşık bir kavram gibi görünse de aslında gayet sıradan bir olguyu ifade eder. Bu kavram, siyasal aktivistlerin alternatif gelecekleri bugünden inşa etmeye yönelik strateji ve pratiklerine; karşı çıktıkları toplumsal yapıları yeniden üretmeksizin siyasal dönüşüm yaratma çabalarına işaret eder. Prefigürasyon, özellikle 1960’lardan sonra gelişen toplumsal hareketlerin işleyiş tarzıyla yakından ilişkilendirilmiştir. Bu hareketler, katılımcı demokrasi, yataylık, kapsayıcılık ve doğrudan eylem gibi anarşist ilkelere dayanmaktadır. “Başka bir dünya mümkün” mottosuyla özdeşleşen prefigüratif politika, çoğu zaman kesin olarak belirlenmiş hedeflere yönelmekten ziyade, toplumu yeniden tahayyül etmenin ve temsili demokrasi, neoliberalizm, toplumsal eşitsizlik ve küreselleşme gibi iç içe geçmiş yapılarla mücadele etmenin açık uçlu yollarını oluşturan, aktivistler öncülüğündeki toplumsal deneyimlerin parçasıdır.

Peki ama prefigürasyon, neoliberal küreselleşmeye karşı son yıllarda yükselen protestolarla görünürlük kazanmadan önce nasıl ortaya çıkmıştı? İlk olarak yüzyıllar önce Hristiyanlıkta bir tür kurtuluşu ifade etmek üzere kullanılan bu kavram, siyasal aktivistler arasında nasıl bambaşka bir anlama büründü? Hangi tür politika prefigüratif olarak tanımlanabilir?

1960’lar, “yeni toplumsal hareketler” ve “Yeni Sol” olarak adlandırılan oluşumların ortaya çıkışına sahne oldu. Bu hareketler yalnızca ekonomik ve sınıfsal taleplere değil, aynı zamanda sivil haklara, etiğe ve dünyayı yaşanılır kılmamanın alternatif yollarına hitap eden mücadeleleri görünür kıldı. Bu tür mücadeleler arasında feminizm, çevrecilik, LGBTİ+ hakları, hayvan hakları, Amerika’daki yurttaşlık hakları hareketi ve dünya genelindeki diğer ırkçılık karşıtı hareketler, öğrenci hareketleri ve 1990’lardan itibaren neoliberal küreselleşmeye karşı gelişen alter-küreselleşme hareketleri yer aldı. Marksist ve sosyal demokrat siyasal eylem biçimlerini sorgulayan bu hareketlerin merkezinde yer alan prefigüratif aktivizm